

5

Heikki Niemelä
Kari Salminen
Jussi Vanamo

KRIISIPOLITIIKKA VAI UUDEN ETSINTÄÄ?

SOSIAALITURVAN SOPEUTUSTA
ALANKOMAISSA, RANSKASSA JA TANSKASSA

1995

ELÄKETURVAKESKUS
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Monisteita
Papers

KRIISIPOLITIIKKA VAI UUDEN ETSINTÄÄ?

Sosiaaliturvan sopeutusta Alankomaissa, Ranskassa ja Tanskassa

1 Hyvinvointivaltion kriisi ja työvaltio	3
2 Vuoden 1973 jälkeinen murros OECD-maiden talouksissa	8
3 Sosiaaliturvan sopeuttaminen ja joustavoittaminen	10
Alankomaat	12
Ranska	14
Tanska	18
4 Työvaltion ituja vai vanhan mallin trimmausta?	20
Lähteet	23

Heikki Niemelä, VTT, tutkija
Kansaneläkelaitos, Helsinki

Kari Salminen, VTT, tutkija
Eläketurvakeskus, Helsinki

Jussi Vanamo, VTL, tutkija
Eläketurvakeskus, Helsinki

1 Hyvinvointivaltion kriisi ja työvaltio

Länsimaisten yhteiskuntien kehitys toisen maailmansodan jälkeen on ollut fordistisen kapitalismin yleistymistä ja täydellistymistä. Fordismin ytimenä on ollut palkkatyösuhteen laajeneminen ja uusien massatuotanto- ja massakulutusnormien vakiintuminen. Fordismin nousu- ja kukoistuskaudella, 1960- ja 1970-luvulla, tuotannon ja kulutuksen kehät ovat onnistuneesti kohdanneet toisensa (vrt. Kosonen 1987, 84–90; Heinonen 1993, 42–43).

Kulutusta lisäävä talous- ja sosiaalipolitiikka tukivat ja täydensivät fordistista tuotanto- ja kulutusmallia. Keynesin yleinen teoria antoi palkkatyöläisille keinon esittää vaatimuksensa yhtä aikaa talouspolitiikan ja sosiaalipolitiikan kielellä. Tällaisen ajattelun mukaan yhteiskunnan oli kokonaistaloudellisesti edullista investoida sosiaalipoliittisiin uudistuksiin. Näin voitiin maksimoida kokonaiskulutusta ja lisätä taloudellista kasvua (Tamminen 1994, 117–118). Kun taloudellinen kasvu- ja sosiaalipolitiikka tukivat toisiaan, ideologiset konfliktit tasoittuivat ja vähenivät. Yhteiskunnallista keskustelua hallitsivat tulonjakokysymykset (Heinonen 1993, 48–52).

Fordismi menestyi erityisesti Länsi-Euroopassa hyvin sen pitkän noususuhdanteen aikana, joka kesti toisen maailmansodan päättymisestä öljykriisiin. Läntiset hyvinvointivaltiot voidaan jakaa ja on usein jaettuakin erilaisiin tyyppeihin, mutta laajasti ottaen ne kaikki perustuivat fordistiseen tuotantotapaan ja harjoittivat kulutusta lisäävää talous- ja sosiaalipolitiikkaa. Lähimpänä tätä ideaalityyppiä lienevät olleet Pohjoismaat, erityisesti Ruotsi.

Keskeistä hyvinvointivaltioiden pyrkimyksissä on ollut täystyöllisyyden tavoittelu ja kulutuksen lisääminen. Valtion säätelytoimet ovat olleet kysyntäkeskeisiä. Kysyntää on hillitty tai elvytetty suhdanteita vastaavasti.

Tällaisia valtioita voidaan kuvata ilmauksella keynesiläinen hyvinvointivaltio (Jessop 1994a). Sen tyypillisiä piirteitä Länsi-Euroopassa 1960- ja 1970-luvulla olivat seuraavat:

- täystyöllisyys
- suljettu talous
- kysynnän lisääminen
- massatuotanto ja massakulutus
- tulonjaon tasoittaminen
- sosiaaliset oikeudet.

Bob Jessopin (1994a) mukaan luettelo on vielä lisättävä palkkojen kohtelu (valtion) tuloina sekä kansallinen raha.

Fordismin ongelmat alkoivat tulla esiin vuoden 1973 öljykriisin jälkeen, vaikka öljykriisi sinänsä ei ollut ongelmien syy. Kysymys lienee ollut siitä, että fordismi tavallaan saavutti rajansa. Palkkatyön ristiriidat ja kulutuksen kasvu rajoittivat yritysten voittoja. Eri rintamilla tapahtuva globalisoituminen – tuotannon, kulutuksen ja luottojärjestelmän kansainvälistyminen – horjutti maailmantalouden tasapainoa. Kansallisvaltioille oli ylivoimaista ylläpitää samanaikaisesti vakaita hintoja ja työllisyyttä. Talouskasvu hidastui kaikissa länsimaissa, ja työttömyys ja köyhyys lisääntyivät, samalla kun hyvinvointivaltion kehittäminen vaikeutui (Kosonen 1987, 87–88; Heinonen 1993, 85–86).

Päättäjät lienevät kaikkialla vähitellen ymmärtäneet, että fordistinen malli ei sovi jälkiteolliseen (postmoderniin) yhteiskuntaan. Utopistit ovat esitelleet uudenlaisia ratkaisuja, mutta mikään maa ei ole rohkennut ryhtyä radikaaleihin kokeiluihin. Hallitukset ovat jatkuvasti pyrkineet kohentamaan taloutta ja parantamaan työllisyyttä entisin keinoin.

Toisen maailmansodan jälkeen työttömyyskaudet ovat länsimaissa pidentyneet ja työttömyys on laajentunut jatkuvasti. Työttömyyskausien jälkeen työttömien määrä on yleensä jäänyt aikaisempaa suuremmaksi, ja toisaalta täystyöllisyyden kaudet ovat olleet lyhyitä poikkeusaikoja.

Teknologinen kehitys on yhtenä syynä tähän. Automaation ja rationalisoinnin perimmäisenä tarkoituksena on ihmistyön tarpeen vähentäminen. Hyvin usein on järkevästi osoitettu, että edelleen on tekemätöntä työtä, jossa koneet eivät voi korvata ihmistä. Asia on epäilemättä näin, mutta kysymyksessä ei ole sellainen työ, josta haluttaisiin maksaa kohtuullista

korvausta. Töiden ja palkkojen osittaminen näyttää olevan hyvin vaikeaa mm. töiden erilaisen luonteen takia.

Oikeudenmukaisen tulonjaon aikaansaaminen kahtia jakautuneessa yhteiskunnassa näyttää lähes mahdottomalta. Ansioihin sidottu sosiaaliturva täyttää tehtävänsä työssä käyvän väestön osalta, jos se todella pidetään vakuutusperusteisena. Ilman riittävää vähimmäisturvaa se kuitenkin vain korostaa kahtia jakautumista.

Nykyisiä hyvinvointivaltioita koettelee ainakin neljä rakenteellista haastetta. Ne ovat kansainvälistyminen, uusi teknologia, siirtyminen postfordismiin sekä rahoitus- ja verotusongelmat (vrt. Jessop 1994b, 25). Fordismin kriisiytyminen liittyy uuden teknologian läpimurtoon. Postfordismille, joka on vasta kehittymässä oleva muoto, ominaisia piirteitä ovat joustava tuotanto, talouden erikoistumishyötyjen tavoittelu mittakaavahyötyjen sijaan (economics of scope instead of economics of scale) ja erikoistuneet kulutustyyli.

Tällä siirtymällä on vaikutuksia kansallisvaltioon ja hyvinvointivaltioon. Uutta valtiomuotoa Bob Jessop (1994a ja 1994b) on kutsunut ilmauksella "schumpeterilainen työvaltio". Työvaltio voidaan nähdä postfordistisena valtiona, koska se auttaa ratkaisemaan fordismin kriisiä. Se auttaa myös postfordistisen kasautumisjärjestelmän vakiintumista. Tälle valtiomuodolle ominaisia piirteitä ovat

- rakenteellinen kilpailukyky ja innovaatiot
- avoin talous
- tarjonnan korostaminen
- joustavuus ja erot
- tuotannollisuus
- tarveharkinnan ja ansioiden korostaminen sosiaalisten oikeuksien sijaan.

Palkkoja käsitellään pelkästään yritystason kustannustekijöinä, ja kansallisen rahan tilalle tulee kansainvälinen valuutta.

Työvaltio on myös "kovertunut" kansallisvaltio, sillä kansainvälistyminen, joustava tuotanto ja globalisoituneet riskit heikentävät sen autonomiaa ja omaa päätösvaltaa (Jessop 1994a, 14). Kansallisvaltio menettää autonomiaansa kolmeen suuntaan, ylikansallisille organi-

saatioille, paikallisille ja alueellisille organisaatioille sekä näiden erilaisille yhteistyöverkostoille (Jessop 1994b, 24–25).

On kuitenkin otettava huomioon, että "kovertuneella" kansallisvaltiollakin on tulevaisuudessa tärkeitä tehtäviä. Ne liittyvät erityisesti sosiaalisten konfliktien säätelyyn ja redistrituutioon (Jessop 1994a, 24). On vaikea löytää tehokkaampaa yksikköä kuin kansallisvaltio hoitamaan nykyiset pitkälle standardoidut tulonsiirtojärjestelmät.

Työvaltiota voidaan kontrastoida hyvinvointivaltioon toteamalla, että se pyrkii rakenteelliseen kilpailukykyyn ja innovaatioihin avoimessa taloudessa vaikuttamalla ensisijaisesti talouden tarjontapuoleen. Vanha keynesiläinen hyvinvointivaltio pyrki täystyöllisyyden saavuttamiseen suljetussa taloudessa vaikuttamalla talouden kysyntäpuoleen (Torfing 1995).

Työvaltiossa voidaan erottaa kolme variaatiota. Voidaan puhua uusliberalistisesta, uusstatistisesta ja uuskorporatiivisesta tyypistä. Uusliberalistisessa versiossa markkinat johtavat kehitystä. Siinä vastustetaan valtiota ja työmarkkinaosapuolten välistä sosiaalista kumppanuutta ja markkinoiden toimintatavan nähdään pätevän yhtä hyvin yksityisellä kuin julkisellakin sektorilla. Tärkeitä politiikkoja ovat yksityistäminen, säätelyn purkaminen talouselämästä, erilaiset työmarkkinoiden joustot sekä selektiiviset verotuet yrityksille. Uusstatistisessa versiossa valtion rooli postfordistisessa kehityksessä on keskeinen. Valtion interventiot ovat tärkeitä, ja ne tapahtuvat ilman neuvotteluja työmarkkinajärjestöjen kanssa. Teollisuuspolitiikalla pyritään uusien kasvavien teollisuusalojen edistämiseen ja työmarkkinoiden joustavoittamiseen.

Uuskorporatiivisessa versiossa valtio ei tee itse taloudellisia päätöksiä vaan ennakoi niitä. Valtio tukee päätöksiä, jotka on saavutettu työmarkkinajärjestöjen välisissä neuvotteluissa. Yksityinen ja julkinen sektori sekoittuvat yhä tiiviimmin toisiinsa. Poliitiikan tavoitteena on edistää yhteisymmärrystä työmarkkinoilla, hyödyntää työntekijöiden tiedollisia valmiuksia ja lisätä työmarkkinoiden joustoja vähentämättä työntekijöiden oikeuksia tai työpaikkoja. Työvaltiossa korporatismi eroaa aikaisemmasta siinä, että pyrkimyksenä ei ole täystyöllisyys vaan enemmänkin innovaatiot ja rakenteellinen kilpailukyky. Työmarkkinaneuvottelut siirtyvät myös keskusjärjestötasolta yhä enemmän yritystasolle, samalla kun työvoiman

jakautuminen eri sektoreihin tulee selvemmin näkyviin. Uuskorporatismeissa työmarkkinoiden vahvan ydinjoukon edut välittyvät selkeimmin ja tulevat huomioon otetuksi, sen sijaan heikommat ryhmät joutuvat sivummalle. Intressin välitys muuttuu yhä selektiivisemmäksi (Jessop 1994a, 16–18; Torfing 1995, 5–6). Työvaltion eri versiot eivät sulje toisiaan pois. Jessopin (1994a) mukaan esim. Euroopan unionissa on mahdollista löytää kaikkien kolmen strategian yhtäaikaista käyttöä.

Työvaltiolla on erilaisia sosiaalipoliittisia seurauksia. Keskeisiä ovat sosiaalipoliitiikan alistaminen työmarkkinoiden joustavoittamiselle sekä pyrkimykset julkisen sektorin pienempiin sosiaalimenoihin. Ensimmäinen vaikutus on välillinen siinä mielessä, että se kanavoituu työmarkkinoiden kautta. Toinen vaikutus on suurempi, hallitusten pyrkimys kustannustehokkuuteen sosiaaliturvassa. Tulonsiirroissa on odotettavissa oikeuksien ja etuuksien leikkauksia, yksityisten ja korporatiivisten vakuutusjärjestelmien laajentumista, lisääntyvää luottamusta yksityiseen hyväntekeväisyyteen ja pyrkimyksiä vähentää sosiaalietuuksista riippuvien määrää (Torfing 1995, 8–9). Sanalla sanoen selviä piirteitä hyvinvoinnin dualisoitumisesta.

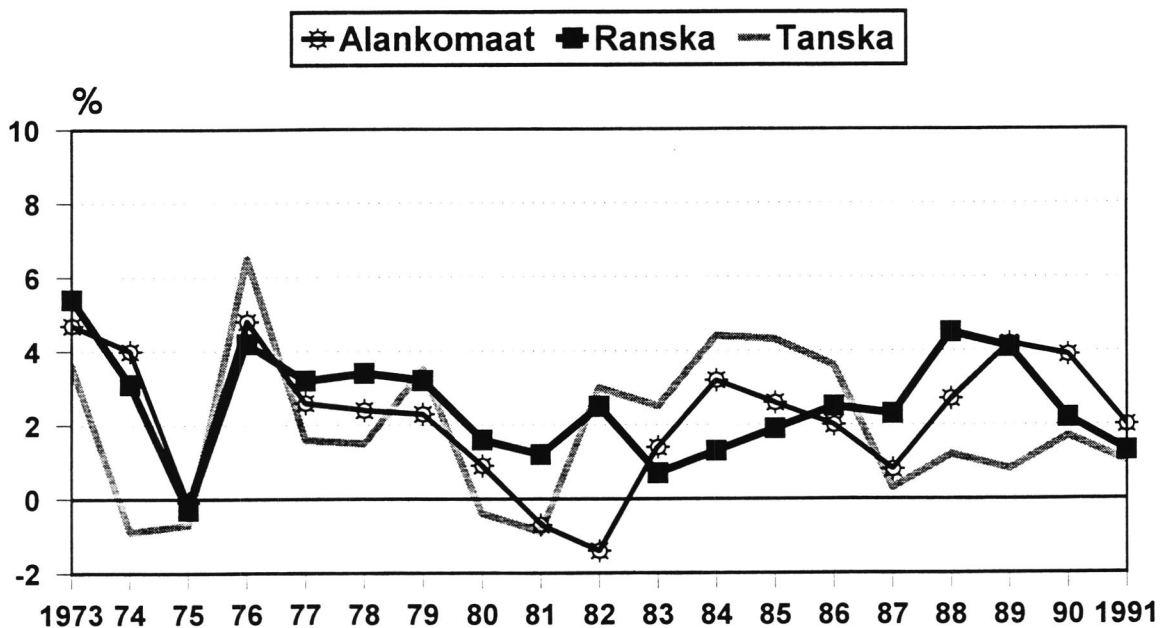
Tämän tutkimuksen tavoite on analysoida sitä, missä määrin edellä kuvattuja trendejä on löydettävissä kolmen läntisen Euroopan maan, Alankomaiden, Ranskan ja Tanskan sosiaaliturvassa. Täsmällisemmin esitettynä kysymykset koskevat sitä, onko kolmessa vertailumaassa harjoitettu sellaista sosiaaliturvan sopeutus- ja leikkauspolitiikkaa, jonka voitaisiin tulkita edustavan siirtymää kohti työvaltion muodostumista. Vai onko kyse vain perinteisten kansallisten mallien uudelleenmuotoilusta?

Tutkimuksen rakenne on seuraava. Aluksi luodaan katsaus OECD-maiden öljykriisin jälkeiseen talouskehitykseen korostaen vertailumaiden talouskehitystä. Siinä tuodaan esiin fordistisen valtion kriisiytyminen ja talouskasvun hidastuminen. Tämän jälkeen tarkastellaan vuoden 1973 murroksen jälkeistä sosiaaliturvan sopeutus- ja leikkauspolitiikkaa Alankomaissa, Ranskassa ja Tanskassa. Lopuksi pohditaan tämän tarkastelun pohjalta, missä määrin empiirisellä tasolla voidaan erottaa tendenssejä työvaltioon päin.

2 Vuoden 1973 jälkeinen murros OECD-maiden talouksissa

OECD-maiden toisen maailmansodan jälkeinen yhtäjaksoinen talouskasvu päättyi vuoden 1973 ja myöhemmin vuoden 1979 öljykriisiin. Öljykriisien hintashokit toimivat tavallaan pitkän talouskasvukauden päättymisen taustalla, mutta eivät olleet taantumien varsinainen syy. Talouden taantumista pyrittiin selviämään elvyttämällä mm. yritystoimintaa (esim. Ruotsi ja Espanja) ja kasvattamalla julkista sektoria. Monet OECD-maat siirtyivät elvyttävään finanssipolitiikkaan lisäämällä mm. lainanottoa, koska matalasuhdanteen arveltiin olevan vain ohimenevä ilmiö. Julkiset menot kasvoivat nopeasti öljykriisin jälkeisinä vuosina, ja erittäin nopeaa menojen kasvu oli mm. Ruotsissa, Tanskassa, Hollannissa ja Belgiassa, kun taas Saksassa ja Ranskassa kasvu oli maltillisempaa. Julkisten menojen osuus BKT:sta kasvoi vuosina 1973–1979 Hollannissa 46 %:sta 56 %:iin ja Tanskassa 45 %:sta 53 %:iin, kun taas Ranskassa julkisten menojen BKT-osuus kasvoi 38 %:sta 44 %:iin eli Alankomaiden ja Tanskan vuoden 1973 tasolle. Kasvua tukevalla finanssipolitiikalla pyrittiin vaimentamaan heikentyneen talouden seurausvaikutuksia, mutta siitä huolimatta työttömyyttä ei kyetty pienentämään öljykriisiä edeltäneelle tasolle (Mäki 1995, 25–30 ja 90).

Kuva 1. Reaalihintaisen BKT:n volyymin vuotuiset kasvuprosentit Alankomaissa, Ranskassa ja Tanskassa vuosina 1973–1991.

Talouskasvun hidastuessa työn tuottavuuden kasvu väheni niin, että kun kasvu Euroopan OECD-maissa oli ollut vuosina 1960–1973 keskimäärin 5,1 %, vuosina 1973–1979 se pieneni 2,6 %:iin. Alankomaissa ja Tanskassa työn tuottavuuden kasvun hidastuminen oli eurooppalaisten OECD-maiden keskitasoa, kun taas Ranskassa hidastuminen ei ollut niin voimakasta. Tuottavuuden kasvun väheneminen johtui lähinnä yhteiskuntarakenteen palveluvaltaistumisesta (Leppänen & Romppanen 1995, 20–22).

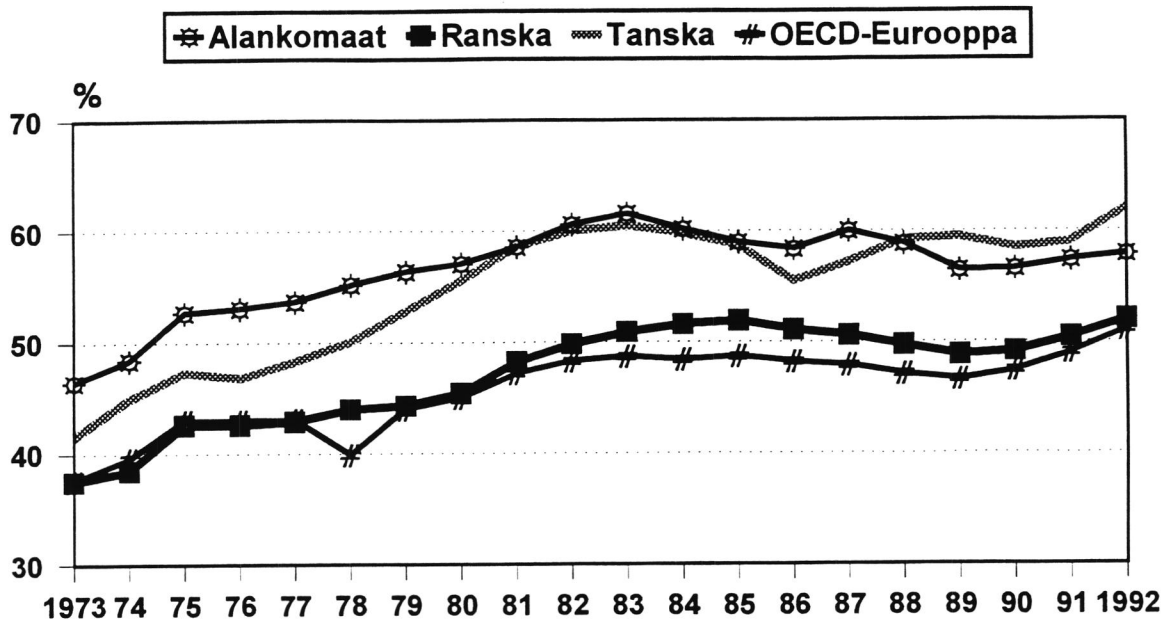
Taloustaantumasta selvittiin 1980-luvun alkuun mennessä lähes kaikissa Euroopan OECD-maissa lukuun ottamatta Tanskaa, jossa talouslama oli syvimmillään 1980-luvun alussa. Kuitenkaan talouskasvu ei yltänyt energiakriisiä edeltäneelle tasolle. Julkisten menojen kansantuoteosuus kasvoi nopeasti mm. Ranskassa, kun sen sijaan Tanskassa se oli hidasta (Schaumann 1993, 246–249; Mäki 1995, 90).

Kansantuotteen kasvu Euroopan OECD-maissa vuosina 1979–1993 jäi 1,1 %:iin ja työn tuottavuuden kasvu alle 2 %:n (Leppänen & Romppanen 1995, 20–21). Kasvava julkinen velka sekä suhteellisen suuri työttömyys loivat paineita julkisten menojen kasvun hillitsemiseen. Tämä aiheutti vaatimuksia sosiaalimenojen vähentämiseksi, sillä sosiaalimenot muodostivat suurimman osan julkisista menoista.

1990-luvun alun syvä talouslama heikensi entisestään julkisen talouden tasapainoa ja kasvatti julkisten menojen kansantuoteosuutta kaikissa Euroopan OECD-maissa, mikä aiheutti paineita sosiaalimenojen supistuksiin. Erityisen voimakkaana nämä vaatimukset tulivat esille sellaisissa maissa kuin Ruotsissa, Tanskassa, Suomessa, Hollannissa ja Belgiassa, joissa julkisten menojen kansantuoteosuus oli OECD-maiden suurimpia (Mäki 1995, 90 ja 106–110).

Kuva 2. Julkiset menot suhteessa BKT:hen Alankomaissa, Ranskassa ja Tanskassa verrattuna OECD-Eurooppaan keskimäärin vuosina 1973–1992.

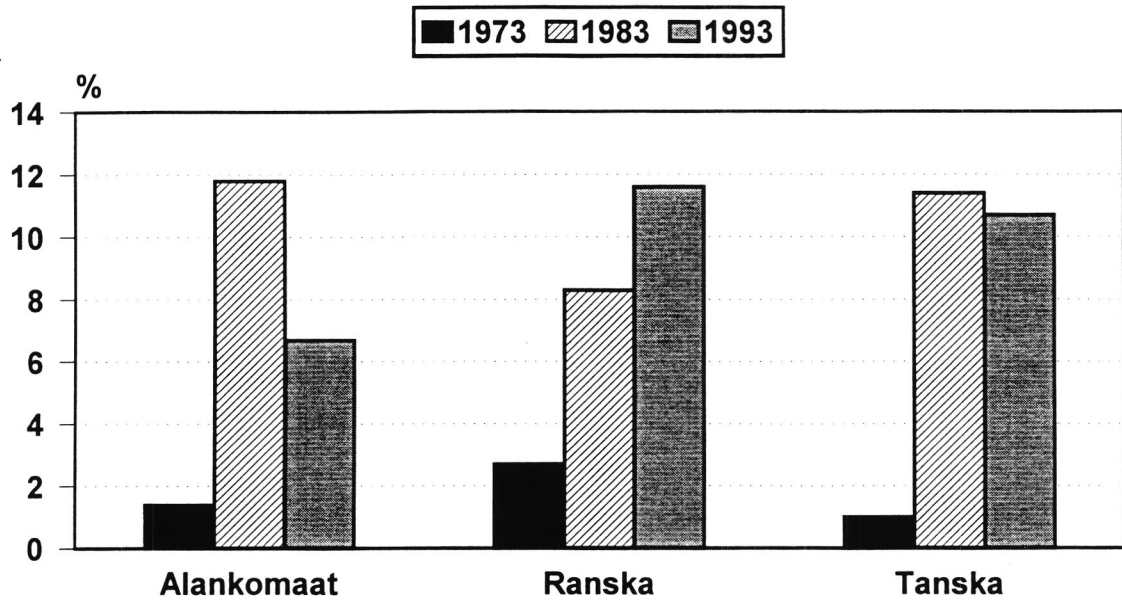
Lähde: Mäki 1995, 98.

3 Sosiaaliturvan sopeuttaminen ja joustavoittaminen

Eurooppalaiset yhteiskunnat joutuivat 1970-luvun puolivälissä yhä jatkuvaan murroskauteen. Fordismin murroskaudesta on leimannut talouden kannattavuuskriisi, deindustrialisaatio, palkka- ja työehtosopimusten eriytyminen sekä joukkotyöttömyyden paluu (Kosonen 1987 ja 1994). Myös uusliberalististen aatteiden esiinmarssi on ollut näkyvää eri puolilla Eurooppaa. Hyvinvointivaltio on joutunut 70-luvun puolivälin jälkeen haasteiden eteen. Säästölinjat ja sosiaaliturvan leikkaukset ovat olleet arkipäivää monissa maissa.

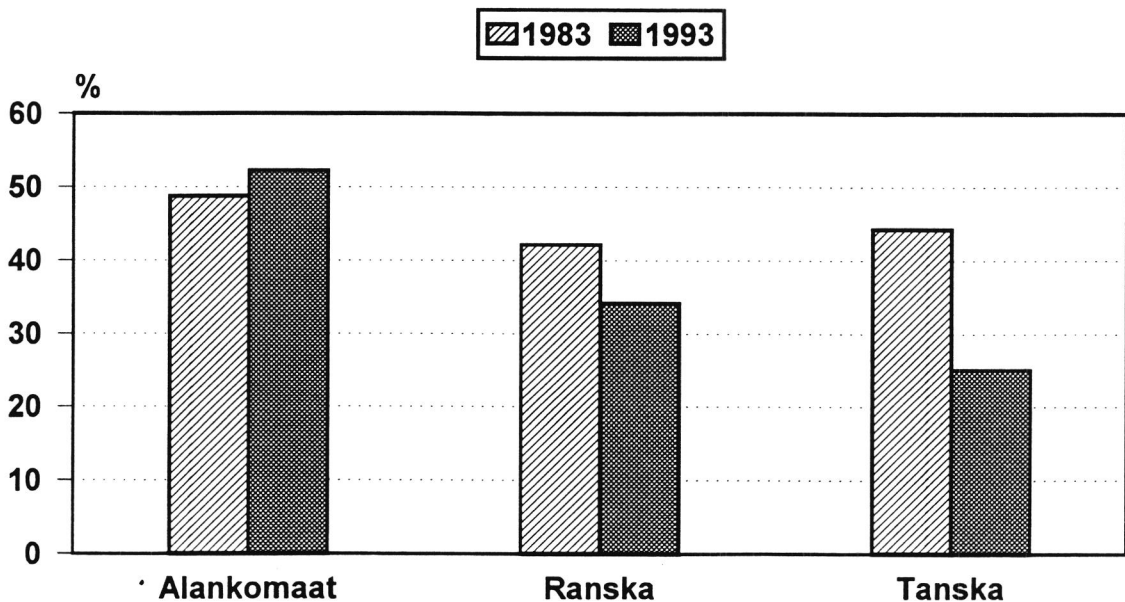
Sosiaaliturvassa näkyvin on ollut rahoituksen ongelma, sillä rahoitus rakentuu useimmissa maissa palkkatyöyhteiskunnan varaan. Työttömyyden nopea lisääntyminen yhdessä väestön vanhenemisen kanssa lisää tulonsiirroista ja palveluista riippuvien määrää, mutta supistaa niiden maksajien määrää. Näin palkkatyön määrän ja sosiaaliturvan rahoituksen

Kuva 3. Työttömyys prosentteina koko työvoimasta Alankomaissa, Ranskassa ja Tanskassa vuosina 1973, 1983 ja 1993.

Lähde: OECD, Labour Force Statistics 1973–1993.

Kuva 4. Pitkäaikaistyöttömyys (12 kk tai yli) prosentteina koko työttömyydestä Alankomaissa, Ranskassa ja Tanskassa vuosina 1983 ja 1993.

Lähde: OECD, Labour Force Statistics 1973–1993.

välillä vallitsee kohtalokas yhtälö, jota eri maissa on yritetty ratkaista erityyppisin keinoin. Toimenpiteisiin ovat kuuluneet työmarkkinoiden toiminnan tehostaminen joustojen avulla ja työssä pysymiseen kannustaminen, tuloharkinnan lisääntyvä käyttö etuuksissa, sosiaaliturvan rahoituspohjan laajentaminen, rahastoinnin lisääminen eläkkeissä ja sosiaaliturvajärjestelmien korporatisoiminen ja yksityistäminen.

Alankomaat

Vuoden 1976 jälkeen sosiaaliturvaa on arvosteltu ja sen etuuksia on leikattu Alankomaissa. Tämän politiikan taustalla ovat olleet maailmantalouden kriisi, talouden lama ja suuri työttömyys. Myös uusliberalististen aatteiden esiinmarssi Britannian tyyliin on ollut eräs tekijä.

Näiden ajatusten toteuttaminen alkoi käytännössä vuonna 1987, jolloin muutettiin koko sosiaaliturvajärjestelmää. Etuuksia yhdenmukaistettiin ja pyrittiin hallinnon rationalisointiin. Myös työkyvyttömyyseläkkeiden kustannuksia yritettiin pienentää. Tavoitteen takana oli se yksinkertainen tosiasia, että Alankomaiden työvoima oli yksi maailman työkyvyttömimmistä. Työttömyysvakuutusjärjestelmä uudistettiin ja samalla heikennettiin sen etuuksien sekä myös työkyvyttömyys- ja sairausvakuusetuuksien tasoja. Myös työkyvyttömyyseläkkeiden kriteerejä tiukennettiin erityisesti nuorten työkyvyttömien osalta. Kun useat työkyvyttömät ja työttömät joutuivat turvautumaan sosiaaliapuun, muuttuivat myös järjestelmien tavoitteet kulutustason säilyttämisestä yhä enemmän kohti vähimmäistoimeentulon turvaamista (vrt. Cox 1993, 181).

Vaikka sosiaaliturvan leikkausten ja sopeutusten piti loppua vuoteen 1987, esitti Alankomaiden sosiaalidemokraattien ja kristillisdemokraattien yhteishallitus lukuisia muutoksia sosiaaliturvajärjestelmiin 1990-luvun alussa. Sosiaaliturvajärjestelmien ongelmien nähtiin johtuvan työmarkkinoiden rakenteesta sekä laajemmasta taloudellisesta kontekstista. Työllisten vähäinen määrä, sosiaalietuuksien suuruus ja välilliset työvoimakustannukset olivat ongelmallisia. Sosiaaliturvan piiriin pääsy nähtiin liian helpoksi ja kannustimet työssä pysymiseen liian heikoiksi. Lisäksi sosiaaliturvajärjestelmän katsottiin perustuvan liikaa

tulonsiirtoihin ja liian vähän ennaltaehkäiseviin ja kuntouttaviin toimenpiteisiin (in 't Groen 1994, 103–104).

Muutokset olivat "teknisiä" ja ne tapahtuivat ilman suurta periaatekeskustelua. Oikeuksia etuuksiin tiukennettiin ja samalla etuudet tehtiin enemmän tuloharkintaisiksi. Etuuksien tavoitetta muutettiin kulutustason säilyttämisestä kohti vähimmäistoimeentulon turvaamista. Vanhuuseläkkeet tehtiin yksilölliseksi ja tuloharkintaa lisättiin. Eräs toimenpide oli muutos Alankomaiden perinteiseen linjaan: työnantajien rahoitusosuutta lisättiin erityisesti sairausvakuutuksessa ja työkyvyttömyysvakuutuksessa (in 't Groen 1994, 105–110).

Syksyn 1994 vaalien jälkeen muodostettiin uusi hallitus. Se koostui sosiaalidemokraateista, sosiaaliliberaaleista ja liberaaleista, ja se esitti ohjelmassaan useita sosiaaliturvaa karsivia hankkeita. Hallituksen mukaan sairausvakuutusjärjestelmä ja osin myös työkyvyttömyysjärjestelmä tulisi yksityistää. Vanhuuseläkkeiden ja perhe-eläkkeiden myöntämisperusteita tulisi tiukentaa tuloharkintaa lisäämällä (in 't Groen 1994, 114–115; Laitinen 1995, 12).

Näiden uudistusten toteuttaminen tulee vähentämään valtion osuutta sosiaalivakuutuksessa ja entisestään lisäämään työmarkkinajärjestöjen ja yksityisten vakuutusyhtiöiden roolia sosiaaliturvassa. Voidaan arvioida, että liberaalien voimien yritykset korporatismiin vähentämiseksi alankomaalaisessa sosiaaliturvassa ja sen hallinnossa eivät onnistuneet. On käynyt itse asiassa päinvastoin: korporatismiin ote Alankomaiden sosiaaliturvassa on vahvistunut. Kehitys osoittaa, miten pysyvää korporaatioiden rooli on Alankomaissa. Korporatiiviset järjestelyt sosiaaliturvassa ovat maan hyvinvointivaltion peruspiirre, jotain sellaista mikä ei muutu historiallisten tilanteiden vaihteluista huolimatta.

Voidaan sanoa, että Alankomaiden sosiaaliturva on alusta lähtien perustunut dualistiseen malliin. Yleisten kansanvakuutusjärjestelmien ja palkansaajavakuutusten ohella Alankomaissa on rakennettu vapaaehtoisia järjestelmiä. Dualistisuus oli siten Alankomaiden sosiaaliturvajärjestelmän peruspiirre jo alusta alkaen, päinvastoin kuin Ranskassa ja Tanskassa, joissa dualistisuus on vasta viime vuosikymmenten tulosta. Vapaaehtoisten järjestelmien juuret ovat Alankomaiden yhteiskunnan pilarisaatiossa, ja ne ovat joko työnantajakohtaisia tai työehtosopimuksiin perustuvia. Järjestelmien piirissä olevien henkilöiden

määrä on lisääntynyt huomattavasti toisen maailmansodan jälkeen, ja myös niiden maksamien etuuksien taso on noussut. Valtio on tukenut järjestelmien kehittämistä, mutta myös korporatiiviset osapuolet ovat kehittäneet niitä (van Gunsteren & Rein 1985, 136–137).

Vapaaehtoisen vakuutuksen merkitys on ollut siinä, että sen tavoitteena on ollut saavutettua kulutustason säilyttäminen, kun taas yleisen kansanvakuutuksen tavoite on ollut vähimmäistoimeentulon turvaaminen (Pieters 1993, 192). Tärkeä ero on myös siinä, että vapaaehtoiset järjestelmät ovat perustuneet rahastointiin, kun taas yleinen kansanvakuutus on perustunut jakoperiaatteeseen. Edellistä on hallinnut ekvivalenssin periaate, jälkimmäistä yhteisvastuun periaate. Dualismi on leimannut sekä sosiaaliturvan tavoitteita että menetelmiä.

Dualismi lakisääteisen ja yksityisen sosiaaliturvan kesken on kuulunut Alankomaiden hyvinvointivaltioon, mutta 1970-luvun puolivälin jälkeen kehitys on vahvistunut. Tämä kehityssuunta näyttäisi sisältävän työvaltion ituja. Myös julkisen sektorin hoitamaan sosiaaliturvaan on tehty muutoksia, jotka tähtäävät työntekoon kannustamiseen ja työmarkkinoiden jäykkyyksien poistamiseen. Työvaltioajatuksen kanssa sopusoinnussa ovat myös lukuisat aloitteet sosiaalivakuutusjärjestelmien yksityistämisestä, joita on tehty Alankomaissa viime vuosina. Julkisen sektorin sosiaaliturvan lisääntynyt korporatisoituminen voi osoittaa työvaltion uuskorporatiivisen version vahvistumista. Erityisen kärjistynyt ongelma Alankomaissa on ollut työkyvyttömyys, jonka takia työvoiman kuntoutukseen ja uudelleen integrointiin työmarkkinoille on uhrattu merkittäviä voimavaroja. Myös pitkäaikaistyöttömien määrä on jatkuvasti kasvanut, mikä on poikkeuksellista Ranskaan ja Tanskaan verrattuna (ks. kuva 3, myös ISSA 1995).

Ranska

Pitkästä korkeasuhdanteen syklistä toisen maailmansodan jälkeen on Ranskassa käytetty nimitystä "kolmekymmentä kunniakasta vuotta" (Trente Glorieuses). Valtion talouspolitiikka noudatti tänä aikana "stop and go" -periaatetta. Kun inflaatio kiihtyi, valtio tiukensi rahapolitiikkaansa. Työttömyyskausina turvauduttiin keynesiläiseen elvytykseen.

Öljykriisi toi Ranskassa mukanaan työttömyyden kasvun. Valéry Giscard d'Estaingin presidenttikauden alussa työttömyyttä pidettiin vielä suhdannekysymyksenä, joka olisi elvytyspolitiikalla voitettavissa. Kriisin syvyys ja suurtyöttömyyden pitkittyminen ajoivat valtion kuitenkin uusliberalistiseen talouspolitiikkaan. Se merkitsi julkisen kulutuksen supistamista, hintojen vapauttamista ja varovaisia säästöjä sosiaalimenoissa. Elvytyspolitiikan aika näytti olevan ohi.

François Mitterrand valittiin presidentiksi vuonna 1981, ja vasemmisto otti hallitusvastuun. Se pyrki entistä rohkeammin noudattamaan keynesiläistä elvytyspolitiikkaa lisäämällä kulutusta ja kannustamalla investointeja. Palkkoja ja sosiaalietuuksia korotettiin ja julkisen sektorin työvoimaa lisättiin. Eläkkeelle siirtyminen 60 vuoden iässä yleistyi, mitä pidettiin sekä sosiaalisesti edistyksellisenä että työvoimapolitiittisesti järkevänä suuntauksena (Gueslin 1992, 192–194).

Tämä politiikka ei enää toiminut, eivätkä investoinnit elpyneet. Vaikka kokonaistyöttömyys väheni, myös yksityisen sektorin työpaikkojen määrä väheni. Talouskasvun hidastuessa sosiaaliturvan parannukset kasvattivat v. 1970–1985 sosiaalimenot 20 %:sta 30 %:iin BKT:sta. Kotimaisen kysynnän lisäys vaikutti ennen kaikkea tuontiin, ja Ranska velkaantui.

Valtio ulotti asteittain sosiaaliturvaa eri ryhmiin, jotka olivat jääneet alkuperäisen suunnitelman ulkopuolelle: leskiin, taiteilijoihin, nuoriin työttömiin ja työttömiin, jotka olivat ylittäneet korvauksiin oikeuttavan ajan. Vuonna 1974 säädetyllä lailla eräiden alojen, esimerkiksi maanviljelijöiden, erityisjärjestelmien vaje siirrettiin yleisen järjestelmän vastuulle "demografisen kompensaation" nimissä.

Lisäksi vuosina 1974–1981 myönnettiin uusia etuuksia ja huomattavia etuuksien parannuksia kolmilapsisille perheille, vammaisille henkilöille ja heikossa asemassa oleville vanhuksille. Mitterrandin ensimmäisellä presidenttikaudella perhetukia ja vähimmäisvanhuuseläkkeitä korotettiin jälleen tuntuvasti ja varhaista eläkkeelle siirtymistä helpotettiin.

Sosiaaliturvajärjestelmän pelastamiseksi on tehty useita suunnitelmia. Rahoituspohjaa on asteittain laajennettu korottamalla vakuutusmaksuja ja vakuutuksenalaisten tulojen kattoa.

Lisäeläkkeiden indeksikorotukset jäädytettiin vuonna 1983 (Gueslin 1992, 201–203). Varsinaisia leikkauksia on kuitenkin tehty vain sairausvakuutuksessa.

1990-luvun lama on edelleen kasvattanut järjestelmän paineita. Työntekijöiden yleisen eläkejärjestelmän reformia on alettu asteittain toteuttaa vuoden 1994 alusta. Sen suunta-
viivat ovat seuraavat:

- Vakuutusaikaa pidennetään parilla vuodella ja eläkepalkan laskemisessa huomioon otettava aika pidennetään 10 vuodesta 25 vuoteen. Indeksitarkastuksissa siirrytään palkkaindeksistä hintaindeksiin.
- Vakuutusmaksurahoituksesta on jo siirrytty verorahoituksen suuntaan. Veronluonteista sosiaaliturvamaksua on korotettu 1,1 %:sta 2,4 %:iin.
- Myös lisäeläkejärjestelmien vakuutusmaksuja korotetaan. Ranskan eläkejärjestelmät ovat alusta asti olleet jakojärjestelmiä, mutta nyt on jo pitkälle suunniteltu työnantajakohtaisten, täysin rahastoivien eläkejärjestelmien perustamista (Laitinen 1995, 8–10).

Tulevaisuuden haasteet liittyvät työmarkkinoiden kehitykseen. Vuosina 1973–1993 työttömyys on lisääntynyt 1,5 %:sta yli 11 %:iin. Pitkäaikaistyöttömien määrä on kymmenen viime vuoden kuluessa kuitenkin hiukan pienentynyt. Työttömyys yhdessä sosiaaliturvan rahoituksen palkkatyösidonnaisuuden kanssa on aiheuttanut sosiaaliturvaan pysyvän rahoitusongelman (Charbonnel 1994, 122). Tämä korostuu edelleen tilanteessa, jossa eläkkeiden rahoitus perustuu jakojärjestelmään.

Valtion tosiasiallinen ylivalta eläkejärjestelmien hallinnossa on aina ollut ideologisesti ongelmallinen. Sitä on tarvittu, koska ns. sosiaalinen demokratia, eli työmarkkinajärjestöjen päättäntävalta on toiminut huonosti. Tämä johtuu siitä, että palkansaajajärjestöjen jäsentäytymisaste on matala, vaikka Ranskaa yleensä pidetään korporatiivisesti hallittuna yhteiskuntana. Työnantajat eivät puolestaan ole pitäneet järjestöjen valtaa erityisen tärkeänä (Mistral 1995, 4).

Näyttää siltä, että Ranskan sosiaaliturvajärjestelmä ei selviä vaikeuksistaan ilman etujen heikennyksiä. Yleisiin eläkejärjestelmiin kuuluvat työntekijät eivät voi korottaa etuuksiaan maksamalla itse vakuutusmaksuja. Todellisia, katot ylittäviä lisäeläkkeitä on ollut tapana järjestää vain korkeassa asemassa oleville toimihenkilöille.

Työnantajakohtaiset, kokonaan rahastoivat järjestelmät voivat jossain määrin helpottaa tilannetta. Aluksi niiden tuoma hyöty on kuitenkin kyseenalainen. Miten paljon on varaa rahastoida? Rahastoivat järjestelmät eivät myöskään auta niitä, jotka ovat pudonneet työelämän ulkopuolelle ja joiden sosiaaliturva jää vähimmäistasolle.

Tämä merkinnee sitä, että Ranska kehittyy kohti dualistista hyvinvointivaltiota, lakisääteisen ja korporatiivisen sosiaaliturvan ja yksityisen rahastoivan sosiaaliturvan yhdistelmää.

Työvaltion suuntaan viittaavia kehityssuuntia ovat ainakin pyrkimykset työmarkkinoiden joustavoittamiseen ja julkisten sosiaalimenojen supistamiseen. Koska Ranskan järjestelmä on alusta asti ollut periaatteessa korporatiivinen, se ei voine kehittyä enää tähän suuntaan. Sen sijaan voidaan odottaa yksityisten ja työnantajakohtaisten vakuutusjärjestelmien laajenemista.

Nykyisessä yksityistämistä suosivassa ilmapiirissä lienee mahdollista sekin, että valtio ottaa vakavasti vaatimukset sosiaaliturvan itsenäisyydestä ja pyrkii irtautumaan vastuustaan. Tämä merkitsisi sitä, että Ranskan järjestelmän korporatiiviset periaatteet toteutuisivat täysimittaisesti aikana, jolloin työmarkkinajärjestöjen merkitys on kaikkialla Euroopassa heikentymässä (Charbonnel 1994, 121–122; Nieminen 1995, 20–22).

Toisaalta budjettialijäämän takia Ranskan hallitus on esittänyt sosiaaliturvajärjestelmään muutoksia marraskuussa 1995. Esitys sisältää verojen korotuksen sekä terveyspalvelujen supistamisen. Kansalliskokouksessa hallituksen esitys sai taakseen ylivoimaisen enemmistön, eivätkä ammattijärjestötkään näyttäisi yksimielisesti asettuvan vastustamaan sitä. Vastoin tässä oletettua korporatismiin vahvistumista muutosesitys siirtäisi sosiaaliturvajärjestelmän valvonnan ammattiyhdistysliikkeeltä ja työnantajilta kansalliskokoukselle. Tämä merkitsisi uusstatistisen työvaltion piirteiden vahvistumista. (Ks. Veckans Affärer 13.11.1995; Le Monde 16.11.1995.)

Tanska

Yleismaailmallinen talouslama aiheutti Tanskassa toisen maailmansodan jälkeisen yhtäjaksoisen talouskasvun pysähtymisen 1970-luvun puolivälissä. Lamasta pyrittiin eroon yritystoimintaa elvyttämällä, julkista sektoria kasvattamalla ja lainaottoa lisäämällä. Tanska ei kuitenkaan selvinnyt kuten muut OECD-maat 1980-luvun alkuun mennessä talous- taantumasta, vaan lama oli maassa syvimmillään vuonna 1982. Talouskasvu oli pysähdyksissä, julkinen talous oli pahasti velkaantunut, työttömyys oli kohonnut lähes 10 %:iin ja inflaatio yli 10 %:iin. (Schaumann 1993, 245–259; Mäki 1995, 90.)

Vuoden 1982 kansankäräjävaaleissa sosiaalidemokraatit kärsivät vaalitappion ja muodostettiin oikeistopuolueiden vähemmistöhallitus. Uusliberalistiset aatteet saivat jalansijaa ja hyvinvointivaltio joutui kritiikin kohteeksi. Hallitus asetti tavoitteekseen inflaation ja korkotason alentamisen sekä julkisten menojen vähentämisen. Koska sosiaaliset tulonsiirrot muodostivat huomattavan osan julkisista menoista, tämä aiheutti vaatimuksia sosiaalimenojen vähentämiseksi. Sairaus- ja työttömyysturvaa heikennettiin vuonna 1981. Ansioeläkkeitä varten kootut varat purettiin ja tuloharkinta palautettiin kansaneläkkeisiin. (Norborg & Sjøstedt 1987, 254–255; Salminen 1993, 56; Plovsing 1994, 27–28.)

Kuitenkin porvarihallituksen toiminta oli enemmän pragmaattista kuin ideologista. Tämä johtui osin siitä, että se oli vähemmistöhallitus ja myös siitä, että sodanjälkeisellä konsensuksella oli vielä Tanskassa vaikutusta. Lisäksi hallitus oli sisäisesti jakautunut: liberaalinen puolue suosi uusliberalistista strategiaa, kun taas konservatiivit ja pienet keskustan puolueet uusvaltiollista ja usukorporatiivista strategiaa. (Torfing 1995, 18–19.)

Koska porvarihallitus hylkäsi ansiosidonnaisuuden eläketurvassa, työnantaja- ja työntekijäjärjestöt sopivat kollektiivisista työmarkkinaeläkkeistä, jotka toteutettiin liittokohtaisesti vuosina 1987–1993. Työmarkkinaeläkkeet ovat vakuutusmaksuperusteisia ja rahastoivia. Eläkkeiden rahoituksesta huolehtivat työnantajat ja työntekijät. Työmarkkinaeläkkeet siirsivät osaltaan eläketurvassa vastuuta valtiolta kansalaisyhteiskunnalle, ja näin Tanskan eläketurvassa voimistuivat korporatiiviset piirteet. (Andersen 1991, 133–134; Simonsen 1994, 17–21.)

Tanska selvisi 1980-luvun alun talouslamasta 1980-luvun puoliväliin mennessä. Inflaatio ja korkotaso laskivat, mutta työttömyys pysyi edelleen yli 10 %:na työvoimasta. 1990-luvun alun talouslama heijastui myös Tanskaan mutta ei niin voimakkaana kuin vuonna 1982. Taloustaantuma hidasti talouskasvua, työttömyys kasvoi, julkisen talouden velka lisääntyi ja verotus kiristyi entisestään. Julkisten menojen kansantuoteosuuden kasvu aiheutti paineita sosiaaliturvan supistuksiin. (Plovsing 1994, 27–28; Mäki 1995, 90 ja 106–110.)

Vuoden 1993 kansankäräjävaalien jälkeen sosiaalidemokraattien johdolla muodostettu enemmistöhallitus asetti tavoitteekseen tasaisen talouskasvun, työttömyyden vähentämisen, korkotason alentamisen ja verouudistuksen. Verouudistuksen mukaan yksityisten henkilöiden tulo- ja marginaaliveroastetta alennetaan, sosiaaliturvamaksuja korotetaan asteittain 5 %:sta 8 %:iin vuosina 1994–1998 ja ympäristövero otetaan vähitellen käyttöön vuoteen 1998 mennessä. Sosiaalipoliittisessa ohjelmassaan hallitus korosti aktiivisuutta ja joustavuutta.

Vuoden 1994 alusta työttömyysturvaetuuksien kestoja rajoitettiin ja työttömyysturva muutettiin enemmän työllisyyttä tukevaksi. Eläketurvassa verottomat eläkkeet muuttuivat verollisiksi ja vanhuuseläkkeen tuloharkintaa lisättiin. (Plovsing 1994, 28–37.)

Tanskan sosiaaliturvaan on ehdotettu muutoksia myös tämän vuoden puolella. Porvarihallituksen asettama sosiaalikomitea jätti mietintönsä vuonna 1993, kun uusi sosiaalidemokraattinen hallitus oli astunut virkaan. Komitean tavoitteena on pienentää kasvavia eläkemenoja, joita väestön ikääntyminen ja suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtyminen tulevat aiheuttamaan. Eläkemenojen kasvu kohdistuu erityisesti työmarkkinaeläkkeisiin eikä niinkään kansaneläkkeisiin. Komitean ehdotuksen mukaan kaikille vanhuksille taattaisiin perustoimeentuloturva, vältettäisiin väestöryhmien erilaista kohtelua ja mahdollistettaisiin joustavasti eläkkeelle siirtyminen. Komitean mukaan kansaneläke muodostaisi eläketurvan perustan ja kansaneläkkeen perusosan tuloharkinta poistettaisiin. Lisäksi eläkeindeksin palkkasidonnaisuutta lievennettäisiin. Eläkeuudistuksen on tarkoitus tulla voimaan vuonna 2000. Eläketurvan heikennykset eivät koskisi nykyisiä eläkeläisiä eikä välittömästi eläkkeelle siirtymässä olevia. (Johansen 1995, 90–106; Søndergaard 1995.)

Tanskan hyvinvointivaltion kehitykselle on vuoden 1973 jälkeen ollut ominaista puoluejärjestelmän hajanaisuus ja taloudellisen kasvun hidastuminen. Talouspolitiikassa keskeisiä tavoitteita ovat olleet inflaation ja korkotason alentaminen sekä julkisten menojen supistaminen. Eläketurvan kehitykselle on ollut ominaista dualistisuus, ts. kansaneläkkeitä ja työmarkkinaeläkkeitä on kehitetty. Vaikka eläketurvassa on pidetty kiinni perusturvasta, työmarkkinaeläkkeiden merkitys tulevaisuudessa tulee kasvamaan, mikä vahvistaa eläketurvassa korporatiivisia piirteitä. Lisäksi sosiaaliturvan rahoituksessa ollaan siirtymässä verorahoituksesta vakuutusmaksurahoitusta kohti, mikä osaltaan vahvistaa ansiosidonnaista sosiaaliturvaa. Fordismi ei koskaan vakiintunut Tanskassa, mutta nyt tilanne näyttäisi olevan suosiollinen työvaltiollisten piirteiden vahvistumiselle.

4 Työvaltion ituja vai vanhan mallin trimmausta

Tutkimuksessa oli tavoitteena arvioida sitä, missä määrin vertailumaissa on harjoitettu parin viime vuosikymmenen aikana sosiaaliturvan sopeutus- ja leikkauspolitiikkaa, joka olisi yhdenmukaista työvaltion tendenssien kanssa. Lisäksi siinä pyrittiin arvioimaan, missä määrin tässä politiikassa oli kysymys vain maittaisten, ideografisten sosiaaliturvamallien uudelleenmuotoilusta. Korostuiko kehityksessä enemmän jatkuvuus kuin siirtyminen uutta tyyppiä, työvaltiota kohti?

Ennen johtopäätösten esittämistä on syytä mainita pari tarkastelua koskevaa rajoitusta ja ongelmaa. Ensimmäinen koskee mittausongelmaa: miten mitata yhteiskunnallisia tendenssejä? Miten voimme arvioida, milloin on kyseessä muutos kohti työvaltiota, milloin taas ei? Kovin selvää ratkaisua tähän ei voida antaa, mutta tässä tutkimuksessa ongelma ratkaistiin seuraavasti. Tutkimuksen alussa esitettiin aikaisemmassa tutkimuksessa esiin tuotuja työvaltion piirteitä ja niiden seurauksia. Vertailumaiden viimeaikaisen kehityksen analysoinnilla koetettiin tämän jälkeen selvittää, onko näiden piirteiden vahvistumista havaittavissa vai ei.

Toinen huomautus koskee empiirisen tarkastelun kohdetta. Tutkimuksessa on tarkasteltu pelkästään sosiaalisia tulonsiirtoja, ja työmarkkinoiden muutosten, joustot yms., tarkastelu on jäänyt vähemmälle. Tämä merkitsee sitä, että kuva työvaltion muodostumisesta on vain

puolittainen. Lisäksi on syytä muistaa, että työmarkkinamuutokset heijastuvat vasta viiveellä tulonsiirtoihin, ja muutokset kohti työvaltiota voivat olla jo pitemmällä työmarkkinoilla. Työmarkkinoiden muutokset ovat erittäin tärkeitä sosiaaliturvalle, joka rakentuu työsuhteen varaan kuten Keski-Euroopan maissa.

Mainitut huomautukset mielessä pitäen voidaan esittää joitain johtopäätöksiä vertailumaisista. Kaikissa maissa on havaittavissa hyvinvointivaltion murros, joka on alkanut vuoden 1973 jälkeen. Kyse on jo pitkään jatkuneesta epävarmuuden kaudesta. Globalisoituminen, työttömyyden lisääntyminen ja talouskasvun hiipuminen ovat pakottaneet maat politiikkaan, jossa sosiaalisia oikeuksia on vähennetty ja yritetty löytää sosiaaliturvan uusia rahoituslähteitä. Kehitykselle oli ominaista dualistisuus. Julkisen sektorin sosiaaliturvassa pyrittiin säästöihin kohdentamisella ja tuloharkintaa lisäämällä. Yksityisen sektorin sosiaaliturvaa kuitenkin parannettiin samaan aikaan. Tämä oli kehityskuva Alankomaissa ja Tanskassa 1980-luvulla. Molempien maiden kohdalla on kuitenkin huomattava, että tuloharkinnan lisääminen ei ole murtanut kansanvakuutusmallia vaan sosiaalisten oikeuksien perusteena on pysynyt maassa asuminen. Ranskassa julkisen sektorin sosiaaliturvan kattavuutta kuitenkin parannettiin vielä 1980-luvulla.

Työvaltion piirteitä voidaan erottaa vertailumaissa vasta viiden viime vuoden aikana. Kyse on ehkä työvaltion uuskorporatiivisen tyypin asteittaisesta esiin murtautumisesta. Kehitys ei niinkään vahvista keskitettyä sopimista järjestöjen kesken, vaan siirtymistä yritystason korporatismiin. Alankomaissa tätä tukevat hallitusten pyrkimykset kannustaa työssä pysymiseen, kansalaisten uudelleenintegroiminen työmarkkinoille sekä keskustelut sosiaaliturvan väärinkäytöstä ja "työtestauksen" (work testing) palauttamisesta sosiaalietuuksien saamiseen. Myös julkisen sektorin sosiaaliturvan yksityistäminen ja korporaatioiden vallan jatkuva kasvu ovat sopusoinnussa uuskorporatiivisen kehityksen kanssa. Alankomaissa julkisen sektorin sosiaaliturvan sopeutusten taustalla näyttävät osittain olevan työkyvyttömyyseläkeläisten suuri määrä sekä pitkäistyöttömien jatkuvasti kasvanut joukko.

Myös Ranskassa voidaan löytää samanlaisia piirteitä. Sosiaaliturvassa vahvistuu dualisoituminen, joka johtuu erityisesti työttömyyden aiheuttamasta rahoitusongelmasta. Yhtenä ratkaisuna eläketurvan rahoitusongelmaan on kehitetty työnantajakohtaisia rahastoivia eläkejärjestelmiä. Nämä tulevat vahvistamaan uuskorporatiiviseen työvaltioon kuuluvaa

piirrettä, jossa työmarkkinat yhä selvemmin jakautuvat ydinryhmään ja reuna-alueisiin. Marraskuussa 1995 esitetty sosiaaliturvauudistus lisäisi uusstatistisen työvaltion piirteitä. Ranskassa on siis nähtävissä sekä uuskorporatiivisen että uusstatistisen työvaltion ominaisuuksia.

Tanskassa on tapahtunut myös työlinjan vahvistumista. Sosiaaliturvan ansiosidonnaisuus ja työmarkkinoiden järjestöjen osuus sen rahoituksesta ovat kasvamassa. Korporaatioiden rahoitusosuuden kasvu johtuu siitä, että Tanskan sosiaaliturvan verorahoitteisuus lienee nykyisessä avoimen talouden ympäristössä saavuttanut huippunsa. Viimeisten viiden vuoden aikana tapahtunut korporatiivisten työmarkkinaeläkkeiden kehittäminen on oiva esimerkki kehityksestä. Kuten Ranskassakin, niiden rahoitus perustuu rahastointiin. Työsuuhdepohjainen rahastoiva eläketurva vahvistuu molemmissa maissa. Tanskassa on myös kiinnitetty erityistä huomiota sosiaalipolitiikan muuttamiseksi passiivisesta aktiivisemmaksi koulutuksen, työn ja muun aktiivoinnin avulla. Samalla työttömyysturvaan on kuitenkin liitetty työn tekemisen ja hakemisen velvoite (Plovsing 1994, 31–32).

Näiden työvaltion piirteiden ohella vertailumaissa on selviä merkkejä siitä, että tietyistä vanhan sosiaaliturvamallin osista tahdotaan pitää kiinni. Tanskassa ollaan poliittisesti yksimielisiä siitä, että kansanvakuutusmallin tulee säilyä perusjärjestelmänä. Ranskan diskurssissa on keskeistä puhe sosiaaliturvan solidaarisuudesta. Alankomaissa pidetään kiinni sosiaaliturvan jakautumisesta kansanvakuutukseen ja palkansaajavakuutukseen. Myös korporatioiden asema sosiaalivakuutuksessa tulee säilymään, ja se on ollut esteenä sosiaaliturvamallin kovin nopealle muuttamiselle.

Vastaus kysymykseen työvaltio vai vanhan mallin jatkuminen näyttäisi olevan sekä että. Vertailumaissa on näkyvissä työvaltion ituja mutta myös selvää sitoutumista vanhemman hyvinvointivaltiomallin säilyttämiseen ja trimmaamiseen.

Lähteet

- Andersen, B. R. 1991. Velfærdsstaten i Danmark og Europa. Kendsgeringer og myter om den offentlige sektor. Fremad, København.
- Charbonnel, J. M. 1994. Social Security in France: Institutions, Actors and Reforms. Julkaisussa N. Ploug, J. Kvist (toim.) Recent Trends in Cash Benefits in Europe. The Danish National Institute of Social Research. Copenhagen.
- Cox, R. H. 1993. The Development of the Dutch Welfare State. From Workers' Insurance to Universal Entitlement. University of Pittsburgh Press. Pittsburgh.
- Gueslin, A. 1992. L'État, l'économie et la société française XIXe – XXe siècle. Hachette. Paris.
- Heinonen, J. Kattotarinnasta monikärkiseen pohdintaan. Ajatuksia suomalaisesta sosiaalipolitiikasta. Gaudeamus. Tampere 1993.
- in 't Groen, J. 1994. The Netherlands: Recent Trends in Cash Benefits. Julkaisussa N. Ploug & J. Kvist (toim.) Recent Trends in Cash Benefits in Europe. The Danish National Institute of Social Research. Copenhagen.
- International Social Security Association. 1995. Developments and trends in social security 1993–1995. Report of the Secretary General.
- Jessop, B. 1994a. Post-fordism and the State. Paper presented at the congress "The Scandinavian Model in the Period of Change". 5–6 May 1994, Roskilde.
- Jessop, B. 1994b. The Transition to Post-fordism and the Schumpeterian Welfare State. Julkaisussa R. Burrows & B. Loader (toim.) Towards a Post-Fordist Welfare State? Routledge. London and New York.
- Johansen, E. B. 1995. Pensionsdebatten i Danmark. Nordisk Försäkringstidskrift 76 (2), 89–127.
- Kosonen, P. 1987. Hyvinvointivaltion haasteet ja pohjoismaiset mallit. Vastapaino. Tampere.
- Kosonen, P. 1994. European Integration: A Welfare State Perspective. University of Helsinki, Sociology of Law Series No 8. Yliopistopaino. Helsinki.
- Laitinen, S. 1995. Eläketurva Länsi-Euroopassa. Eläketurvakeskus. Helsinki.
- Le Monde 16.11.1995. Le plan Juppé pour financer la Sécurité sociale.
- Leppänen, S. & Romppanen, A. 1995. Globaalitalous ja Suomi. VATT-julkaisuja 18. Helsinki.
- Mistral, J. 1995. Politique sociale: un cas de schizophrénie patronale? Droit Social, No.1.

Mäki, T. 1995. Julkisen sektorin laajuus ja kasvu OECD-maissa. VATT-tutkimuksia 21. Helsinki.

Nieminen, A. 1995. Työmarkkinajärjestelmien muutoutuminen Länsi-Euroopassa. Työpoliittinen aikakauskirja. Vol. 38.

Nordborg, A. & Sjöstedt, L. 1987. Grannländernas historia. Fjärde upplagan under medverkan av Harald Gustafsson. Esselte studium, Arlöv.

Organization for Economic Cooperation and Development. 1993. Economic Outlook. Paris.

Organization for Economic Cooperation and Development. 1994. Labour Force Statistics 1973–1993. Paris.

Pieters, D. 1993. Introduction into The Social Security Law of the Member States of The European Community. MAKLU Uitgivers. Antwerpen – Apeldoorn.

Plovsing, J. 1994. Social Security in Denmark – Renewal of the Welfare State. Julkaisussa N. Ploug & J. Kvist (toim.) Recent Trends in Cash Benefits in Europe. The Danish National Institute of Social Research, Copenhagen.

Salminen, K. 1993. Pension Schemes in the Making. The Central Pension Security Institute. Studies 1993:2. Helsinki.

Schaumann, A. 1993. Dansk økonomisk politik 1982–1992. Rapport til Ekonomikommisjonen. Teoksessa Nya villkor för ekonomi och politik. Ekonomikommisjonenens förslag. Bilagadel 2, Stockholm.

Simonsen, P. 1994. Supplerende pensioner i Danmark – en beskrivelse af fremtidens pensionsystems. ATP Arbejdsmarkedets Tillægs pension, København.

Søndergaard, P. 1995. Debat efter socialkommisjonenens pensionforlag. København. (Esitelmä)

Tamminen, T. 1994. Edistykseen myytti. Kertomus modernin yhteiskunnan kulttuurisesta paradigmasta. Suomen Antropologinen Seura. Tampere.

Torfin, J. 1995. From the Keynesian Welfare State to the Schumpeterian Workfare State: A Comparative Study of New Trends in Social Policy. Paper to be presented at the COST A7 Workshop: "Welfare Systems and European Integration", 24–27 August 1995, Tampere.

van Gunsteren, H. & Rein, M. 1985. The Dialectic of Public and Private Pensions. Journal of Social Policy Vol. 14.

Veckans Affärer 13.11.1995. Allons enfants... Hårt motstånd denna vecka mot tuffa sparplaner.

PL 11, 00521 HELSINKI
Puh. 90-1511 Fax 90-1512496

PB 11, 00521 Helsingfors

P.O.Box, FIN-00521 Helsinki, Finland,
Tel. +358-0-1511, fax +358-0-151 2496

Eläketurvakeskus on Suomen työeläkejärjestelmän lakisääteinen keskuslaitos. Sen tutkimustoiminta koostuu pääasiassa sosiaaliturvaan ja eläkejärjestelmiin liittyvistä aiheista. Tutkimuksissa pyritään monipuolisesti ottamaan huomioon sosiaalipoliittiset, sosiologiset ja taloudelliset näkökulmat.

***

Pensionsskyddscentralen är lagstadgat centralorgan för arbetspensionssystemet i Finland. Forskningsverksamheten koncentrerar sig i huvudsak på den sociala tryggheten och på de olika pensionssystemen. Målet för forskningsprojekten är att mångsidigt belysa aspekter inom socialpolitik, sociologi och ekonomi.

***

The Central Pension Security Institute is the statutory central body of the Finnish employment pension scheme. Its research activities mainly cover the fields of social security and pension schemes. The studies aim to paint a comprehensive picture of the sociopolitical, sociological and financial aspects involved.

ISSN 1238 – 4984